

MODERN EKONOMİDE KAVRAMLAR VE KURAMLAR:
POST-KEYNESYEN EKONOMİ ANSİKLOPEDİSİ

EDITÖRLER

LOUIS-PHILIPPE ROCHON

SERGIO ROSSI

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0414
İktisat: 019

**MODERN EKONOMİDE KAVRAMLAR VE KURAMLAR:
POST-KEYNESYEN EKONOMİ ANSİKLOPEDİSİ**
EDİTÖRLER
LOUIS-PHILIPPE ROCHON
SERGIO ROSSI

Özgün Adı
Elgar Encyclopedia of Post-Keynesian Economics

Türkçesi
Ali Utku Barış
Mustafa Sacid Öztürk

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü
M. Bedrettin Toprak

Sayfa Uygulama ve Kapak
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Erdal Kurgan

VakıfBank Kùltür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdenez Caddesi
No:7/A1 – Kat 13
34768 Ümraniye / İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2025
© Louis-Philippe Rochon ve Sergio Rossi, 2023

ISBN 978-625-5848-22-2

Kitabın Türkçe yayın hakları Edward Elgar Publishing Ltd. aracılığıyla VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

*Authorized translation from the English edition
Turkish edition published by arrangement with
Eulama Lit. Ag.*

Baskı
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere, Avcılar / İstanbul
Tel: 0 212 412 1700
www.mega.com.tr - info@mega.com.tr
Sertifika No: 44452

1. Baskı: Ekim 2025

MODERN EKONOMİDE
KAVRAMLAR
VE
KURAMLAR

POST-KEYNESYEN EKONOMİ
ANSİKLOPEDİSİ

EDİTÖRLER
LOUIS-PHILIPPE ROCHON
SERGIO ROSSI

TÜRKÇESİ
ALİ UTKU BARIŞ
MUSTAFA SACİD ÖZTÜRK

LOUIS-PHILIPPE ROCHON

New School for Research'te endojen para ve post-Keynesyen ekonomi üzerine yazdığı tezle 1988'de doktora derecesini alan Rochon, 2004 yılından beri Kanada'da bulunan Laurentian Üniversitesi'nde Ekonomi Profesörü olarak görev yapmaktadır. Kendisi post-Keynesyen iktisat alanının günümüzdeki önemli temsilcilerinden biridir. Kurucu editörlüğünü üstlendiği *Review of Keynesian Economics* dergisi ve yine daha önce editörlüğünü yürüttüğü *Review of Political Economy* ile akademik dünyada Keynesyen fikirlerin yayılmasına katkı sağlamıştır. Temel araştırma alanları arasında endojen para teorisi, para politikası, gelir dağılımı ve iktisadi düşünce okulları tarihi bulunmaktadır. Çok sayıda kitap ve makalenin yazarlığını ve editörlüğünü yapan Rochon, özellikle para teorisi ve merkez bankacılığı konularındaki yaklaşımlarıyla tanınmaktadır. Birçok araştırma makalesi ve kitapta imzası olan Rochon'un *A Brief History of Economic Thought: From the Mercantilists to the Post-Keynesians* başlığıyla yine Elgar'dan yayımlanmış bir eseri bulunmaktadır.

SERGIO ROSSI

2000 yılında ekonomi alanında doktora derecesi alan Sergio Rossi, post-Keynesyen para teorisi üzerine yaptığı çalışmalarla uluslararası alanda tanınan bir iktisatçıdır. Hâlen İsviçre'deki Fribourg Üniversitesi'nde Para ve Finansal Ekonomi Kürsüsü Başkanı ve Ekonomi Profesörü olan Rossi, uluslararası para sistemi, makroekonomik analiz, finansal istikrarsızlık ve merkez bankacılığı konularına odaklanmaktadır. Teorik çalışmalarının yanı sıra çeşitli merkez bankalarına ve uluslararası kurumlara danışmanlık yaparak para politikalarının pratik uygulamaları üzerine de önemli analizler sunmuştur. Ayrıca görsel, işitsel ve basılı medyada da yer alarak fikirlerini geniş bir kitleye ulaştırmıştır. Editörlüğünü veya tek yazarlığını yaptığı yaklaşık 30 kitabı, hakemli dergilerde yayımladığı yaklaşık 50 bilimsel makalesi ekonomi üzerine birçok meselenin anlaşılması ve çözüm yolları geliştirilmesi konusunda ufuk açıcı niteliktedir. Elgar'ın "New Directions in Post-Keynesian Economics" serisinden Louis-Phillippe Rochon'la birlikte editörlüğünü üstlendiği *A Modern Guide Rethinking Economics* başlıklı bir kitabı da bulunmaktadır.

ALİ UTKU BARIŞ

Boğaziçi Üniversitesi İktisat bölümünde lisans eğitimine devam etmektedir. Aynı zamanda İstanbul Eğitim ve Araştırma Merkezi (İSAR) bünyesinde çalışmalar yürütmektedir. İktisat alanında çeşitli tercüme ve editörlük faaliyetlerinde bulunmaktadır.

MUSTAFA SACİD ÖZTÜRK

İktisat lisans mezunudur. Marmara Üniversitesi'nde iktisadi düşünce tarihi üzerine doktora çalışmasını tamamlamıştır. Hâlihazırda Kırklareli Üniversitesi İktisat bölümünde akademik faaliyetlerine devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

Katkıda Bulunanlar Listesi	19
Türkçe Baskıya Önsöz	27
LOUIS-PHILIPPE ROCHON VE SERGIO ROSSI	
Elgar Post-Keynesyen Ekonomi Ansiklopedisine Giriş	31
LOUIS-PHILIPPE ROCHON VE SERGIO ROSSI	

POST-KEYNESYEN EKONOMİ ANSİKLOPEDİSİ

Açık Ekonomi Makro Modelleri	55	Aylak Sınıfın Teorisi	76
ROBERT A. BLECKER		CHRISTOS PIERROS	
AD-AS Modeli	58	Bağımlılık Teorisi	78
ANIL ABA		DAVID M. FIELDS	
Ajan Tabanlı Modelleme	60	Balonlar – Finansal	80
CORRADO DI GUILMI		STEVE KEEN	
Amerikan Kapitalizmde Olgunlaşma ve Durgunluk	62	Balonlar – Kredi	83
FERNANDO RUGITSKY		LINO SAU	
Arazi Kiraları	64	Banka Kredileri ve Beklentiler	86
DIRK LÖHR VE OLIVER RICHTERS		FÁBIO TERRA	
Artan Risk Prensibi	67	Banka Kredileri ve Kredi Değerliliği	88
ALEKSANDR V. GEVORKYAN		FÁBIO TERRA	
Asimetrik Bilgi	69	Bankacılık Düzenlemesi	90
LINO SAU		PETER DOCHERTY	
Askerî Keynesçilik	72	Bankacılık Okulu	94
JOHN E. KING		EUGENIO CAVERZASI	
Avrupa Para Birliği	74	Bankacılık ve Finans	96
GUILLAUME VALLET VE HAMED KARAMOKO		NOEMI LEVY-ORLIK VE JORGE BUSTAMANTE-TORRES	

Bankalar MARCELO MILAN	99	Bretton Woods MARIO CEDRINI	129
Basel Anlaşmaları YANNIS PANAGOPOULOS	102	Bulaşma Etkileri LUIGI VENTIMIGLIA	131
Başlangıç ve Nihai Finansman ANDREA CARRERA	104	Büyük Dönüşüm GARETH DALE	133
Batamayacak Kadar Büyük Finansal Kuruluşlar CARRYL OBERSON	107	Büyüme AMITAVA DUTT	135
Beklentiler EKATERINI TSOUMA	109	Cambridge Circus MARIA CRISTINA MARCUZZO	138
Belirsizlik AMITAVA DUTT	112	Cambridge Denklemleri LUIGI L. PASINETTI VE ARIEL L. WIRKIERMAN	140
Belirsizlik – Ontolojik ve Epistemolojik Açıklamalar RODERICK O'DONNELL	114	Cari Hesaplar CHRISTOS PIERROS	142
Bileşim Yanılgısı JONATHAN MASSONNET	117	Chicago Okulu LUIGI VENTIMIGLIA	145
Borç Deflasyonu STEVE KEEN	119	Çift Taraflı Kayıt Sistemi MATHEUS GRASSELLI	148
Borç Kaynaklı Canlanma FERNANDO TOLEDO VE JORGE CARRERA	122	Davranışsal İktisat MATHIEU DUFOUR	150
Borç Paradoksu YK KIM	125	Denk Bütçe ARNE HEISE	151
Bölgesel Ekonomik Entegrasyon ve Serbest Ticaret Anlaşmaları MOHAMED ASLAM	126	Deregülasyon IVAN VELASQUEZ	154
		Devlet – Girişimci Yönü SLIM THABET	156

Devlet – Rolü DAVID M. FIELDS	158	Efektif Talep CLAUDE GNOS	189
Dış Borç LUIS REYES	161	Ekolojik Makroekonomi ÉTIENNE ESPAGNE, ANTOINE GODIN VE ROMAIN SVARTZMAN	191
Dışsal Para YANNIS PANAGOPOLOUS	163	Ekolojik Mikroekonomi RICHARD P. F. HOLT	195
Doğal Faiz Oranı BASIL OBERHOLZER	165	Ekonometri – Rolü FLORENT MCISAAC	197
Dolar Hâkimiyeti ADRIEN FAUDOT	167	Ekonomik Büyüme Teorisi Üzerine Denemeler	199
Dolarizasyon WESLEY C. MARSHALL	169	HEINRICH BORTIS	
Dönüşümsel Büyüme ENRIQUE DELAMÓNICA	171	Ekonomik Büyüme ve Ödemeler Dengesi Kısıtı PAULO ROBILLOTI	201
Döviz Kurları ALEKSANDR V. GEVORKYAN	174	Ekonomik Büyümenin Yolu JOSEPH HALEVI	203
Döviz Kurları – Sabit ve Esnek LUIGI VENTIMIGLIA	176	Ekonomik Coğrafya JORDAN AYALA	205
Döviz Kurları – Yönetilen ALEKSANDR V. GEVORKYAN	178	Ekonomik Dinamikler HEINRICH BORTIS	209
Döviz Rezervleri ALEKSANDR V. GEVORKYAN	181	Ekonomik Entegrasyon MEHDI BEN GUIRAT	212
Durgunluk Politikası ECKHARD HEIN	184	Eksik Rekabet MARIA CRISTINA MARCUZZO	215
Düzenleme Okulu MATTHIEU MONTALBAN	186	Eleştirel Gerçekçilik ARIANE AGUNSOYE	217

Endojen Para LOUIS-PHILIPPE ROCHON	220	Faiz Oranları ve Yatırım MATTEO DELEIDI	253
Enflasyon SERGIO ROSSI	222	Feminist İktisat MELANIE G. LONG	255
Enflasyon – Maliyet İtişli CARLO CRISTIANO	225	Finans ve Kalkınma WESLEY C. MARSHALL	258
Enflasyon Hedeflemesi ULAŞ ŞENER	227	Finansal Derinleşme DIEGO GUEVARA	260
Enflasyonun Çatışma Teorisi MALCOLM SAWYER	230	Finansal Düzenlemeler DOMENICA TROPEANO	262
Eşitsiz Büyüme RICARDO ARAUJO	232	Finansal İstikrarsızlık Hipotezi MATHIEU DUFOUR	264
Eşitsizlik JAMES K. GALBRAITH	234	Finansal Kırılganlık STEVE KEEN	267
Euro SERGIO ROSSI	237	Finansal Krizler MATHIEU DUFOUR	269
Euro Bölgesi Dengesizlikleri LUIS REYES	240	Finansal Makroekonomi VINCENT DUWICQUET	271
Evrensel Temel Gelir MARSHALL STEINBAUM	242	Finansal Olmayan Kurumsal Sektör Borcu FERNANDA ULTEMARE	274
Faiz Oranı Hedeflemesi HASSAN BOUGRINE	245	Finansal Risk MELANIE G. LONG	276
Faiz Oranı Kuralları ACHILLEAS MANTES	247	Finansal Serbestleşme KONSTANTINOS LOIZOS	278
Faiz Oranı ve Gelir Dağılımı ENRICO SERGIO LEVRERO	250	Finansal Yenilikler MARCELO MILAN	280

Finansallaşma PLAMEN IVANOV	283	Girişimci Devlet ESTEBAN CRUZ HIDALGO, JOSÉ FRANCISCO RANGEL PRECIADO VE FRANCISCO M. PAREJO MORUNO	314
Finansman Güdüsü CLAUDE GNOS	285	Goodwin Döngüleri ROBERT A. BLECKER	316
Fiyatlandırma JORDAN MELMIÈS VE FLORIAN BOTTE	287	Gölge Bankacılık – Kapsamı RUDY BOUGUELLI	319
Fonksiyonel Finans JOHN E. KING	289	Gölge Bankacılık - Kökenleri ALICIA GIRÓN	321
Gayriiradi İşsizlik – Açıklamaları ÍTALO PEDROSA	292	Gurbetçi Havaleleri SALEWA OLAWOYE-MANN	323
Gayriiradi İşsizlik – Kökenleri ESTEBAN CRUZ HIDALGO, FRANCISCO M. PAREJO MORUNO VE JOSÉ FRANCISCO RANGEL PRECIADO	294	Güç CAMILO ANDRÉS GUEVARA	326
Gelir Çarpanı JO MICHELL	296	Hanehalkı Borcu ALDO BARBA	329
Gelir Dağılımı ECKHARD HEIN	299	Harrod'un Dış Ticaret Çarpanı GERMÁN D. FELDMAN	331
Gelişmekte Olan Ülkelerde Finans NOEMI LEVY-ORLIK	302	Harrod'un Dinamikleri ESTEBAN PÉREZ CALDENTY	334
<i>Genel Teori</i> – Yorumları ROBERT W. DIMAND	304	Harrod'un Ticaret Döngüsü CÉDRIC ROGÉ	336
Geri Akış Mekanizması VIJAYARAGHAVAN RAMANAN VE LOUIS-PHILIPPE ROCHON	309	Harrodian İstikrarsızlık DAVID M. FIELDS	338
Gibson Paradoksu ENRICO SERGIO LEVRERO	311	Hayvansal Güdüler SHEILA DOW	341

Hedef-Getiri Fiyatlandırması	343	İş Garantisi	373
JORDAN MELMIÈS VE FLORIAN BOTTE		ESTEBAN CRUZ HIDALGO, FRANCISCO M. PAREJO MORUNO VE JOSÉ FRANCISCO RANGEL PRECIADO	
Heterodoks İktisat	344	İşsizlik	375
PAOLO RAMAZZOTTI		FLAVIA DANTAS	
Hızlandırıcı Etkiler	347	Kalecki Paradoksu	379
FABIO FREITAS		PETER KRIESLER	
Histerezis	350	Kaleckian Ekonomi	381
MARK SETTERFIELD		JOHN E. KING	
Hollanda Hastalığı	352	Kalkınma	384
ADRIEN FAUDOT		AMITAVA DUTT	
IS-LM Modeli	354	Kalkınma Bankacılığı	386
FERNANDO TOLEDO VE DEMIAN T. PANIGO		KONSTANTINOS LOIZOS	
İkamenin Sınırları Yeniden Değerlendirildi:		Kamu Açıkları ve Enflasyon	388
Enerji	356	HASSAN BOUGRINE	
OLIVER RICHTERS		Kamu Açıkları ve Para Yaratma	390
İkili Ekonomi	358	HASSAN BOUGRINE	
MARCO MISSAGLIA		Kamu Borcu	392
İkiz Açıklar	361	ALAIN PARGUEZ VE SLIM THABET	
VINCENT DUWICQUET		Kamu Maliyesi	394
İnovasyon	363	CAMILO ANDRÉS GUEVARA	
NICOLA DE LISO		Kapasite Kullanımı	397
İstikrarsız Ekonomiye İstikrara Kavuşturmak	365	ATTILIO TREZZINI VE DARIA PIGNALOSA	
ALEKSANDR V. GEVORKYAN		<i>Kapitalist Ekonominin Dinamikleri Üzerine Seçme Makaleler 1933-1970</i>	399
İş Çevrimleri	367	MALCOLM SAWYER	
EKATERINI TSOUMA		İş Çevrimleri ve Av-Avcı Modelleri	370
GEOFF HARCOURT VE PETER KRIESLER			

Kapitalizm MARCO VERONESE PASSARELLA	401	Kredi Genişlemesi OLIVIA BULLIO MATTOS	431
Kapitalizm – Aşamaları JOHN E. KING	404	Kredi Kaynaklı Genişleme FERNANDO TOLEDO VE JORGE CARRERA	433
Kapitalizm – Çeşitleri GUILLAUME VALLET	406	Kredi Kısıtları NICOLAS PILUSO VE LOUIS-PHILIPPE ROCHON	436
Kâr LAURENT CORDONNIER	408	Kredi Parası DAVID M. FIELDS	438
Karbon Vergisi ÉTIENNE ESPAGNE VE ANTOINE GODIN	410	Kredi Temerrüt Takasları DANIELE TORI	441
Kemer Sıkma ALDO BARBA	413	Kredili Mevduat (<i>overdraft</i>) Ekonomileri SEVERIN REISSL	443
Keynes Etkisi PETER DOCHERTY	415	Kuantum Makroekonomisi SERGIO ROSSI	446
Keynes Planı SERGIO ROSSI	417	Kurumsal İktisat – Kökenleri WILLIAM E. McCOLLOCH	448
Keynesyen Çapraz Diyagram MAURIZIO SOLARI	419	Kurumsal İktisat – Temel Fikirler SLIM THABET	452
Kompleks Sistemler CORRADO DI GUILMI	423	Kuznets Eğrisi DANIELA TAVASCI	453
Kredi ROBERT H. SCOTT	425	Kümülatif Nedensellik DAVID M. FIELDS	456
Kredi Bölmesi JONATHAN MASSONNET	427	Küreselleşme WESLEY C. MARSHALL	458
Kredi Çarpanı PLAMEN IVANOV	429	Leksikografik Tercihler ANIL ABA	461

Likidite Paradoksu LÍDIA BROCHIER	462	Merkez Bankası – Hazine İlişkileri FLAVIA DANTAS	491
Likidite Tercihi SURANJANA NABAR-BHADURI	464	Merkez Bankası Bağımsızlığı SERGIO ROSSI	496
Makroekonomide Yeni Uzlaş ALVARO MARTÍN MORENO RIVAS	466	Metodoloji SHEILA DOW	498
Mali Açıklar MALCOLM SAWYER	469	Mısır (<i>Corn</i>) Modeli MARCO MISSAGLIA	500
Mali Çarpan ALDO BARBA	471	Mikrotemeller JOHN E. KING	502
Mali Konsolidasyon SHAKUNTALA DAS	473	Modern Para Teorisi SHAKUNTALA DAS	504
Maliye Politikası ARNE HEISE	475	Monetarizm Belası PETER DOCHERTY	507
Maliyet Paradoksu YK KIM	478	Mutabakat Bakiyeleri EDOARDO BERETTA	510
<i>Malların Mallarla Üretimi</i> ENRICO SERGIO LEVRERO	479	Mutabakat Sistemi EDOARDO BERETTA	512
<i>Mark-Up Fiyatlandırma</i> JOROAN MELMIÈS VE FLORIAN BOTTE	481	Mülkiyet Primi FRANK DECKER	516
Menkul Kıymetleştirme CARRYL OBERSON	483	NAIRU CORRADO DI GUILMI	518
Merkez Bankacılığı PETER DOCHERTY	486	Negatif Faiz Oranı Politikası GUILLAUME VALLET VE LOUIS-PHILIPPE ROCHON	520
Merkez Bankacılığı – Gelişmekte Olan Ekonomiler ESTEBAN PÉREZ CALDENTEY	489	Neoliberalizm ANIL ABA	522

Neoklasik İktisat HASSAN BOUGRINE	524	Para Kurulu SHIRLEY GEDEON	555
Niceliksel Genişleme VIJAYARAGHAVAN RAMANAN	527	Para Okulu ROBERT W. DIMAND	558
Nihai İşveren Rolü ANTOINE GODIN	529	Para Politikası PETER DOCHERTY	561
Nihai Kredi Mercii TED P. SCHMIDT	532	Para Politikası Aktarım Mekanizması DEVİRİM YILMAZ	563
Non-Ergodik MATHEUS GRASSELLI	534	Para Politikası Hâkimiyeti FÁBIO TERRA	566
Okun Yasası ANTONELLA PALUMBO, CLAUDIA FONTANARI VE CHIARA SALVATORI	536	Para Politikasının Aktarım Mekanizması – Gelir Dağılımı SYLVIO ANTONIO KAPPES	568
Oligopol ve Teknik İlerleme JOSEPH HALEVI	539	Para Reformu Üzerine Bir İnceleme ALDO BARBA	570
Ortak Para Alanı ARSLAN RAZMI	541	Para ve Bankacılık JO MICHELL	572
Ortodoks Muhalifler DIEGO GUEVARA	543	Para Yanılsaması ROBERT W. DIMAND	576
Ödeme Aracı Olarak Para SERGIO ROSSI	545	Para Yaratma – Doğası MAURIZIO SOLARI	578
Ödemeler Dengesi GILBERTO LIBANIO VE JOÃO P. ROMERO	548	Para Yaratma – Tarihçesi WESLEY C. MARSHALL	581
Ödemeler Dengesi Kısıtlı Büyüme ANTHONY THIRLWALL	550	Paranın Mülkiyet Teorisi FRANK DECKER	584
Para Birimi Hiyerarşisi FERNANDO FERRARI FILHO	553	Parasal Devre EDOUARD COTTIN-EUZIOL VE LOUIS-PHILIPPE ROCHON	586

Parasal Devre – Fransız Okulu ALAIN PARGUEZ	588	Rantiyenin Ötenazisi ANA LAURA VIVEROS	616
Parasal Devre – İtalyan Okulu MARCO VERONESE PASSARELLA	590	Rasyonellik RODERICK O'DONNELL	618
Parasal Entegrasyon GUILLAUME VALLET VE HAMED KARAMOKO	593	Rezervler – Rolü DOMENICA TROPEANO	622
Pasinetti Endeksi SYLVIO ANTONIO KAPPES	595	Sanayisizleşme ve Ekonomik Büyüme JOSÉ GABRIEL PALMA	624
Pasinetti Paradoksu ALEX PELHAM	597	Sanayisizleşme, “Erken” Sanayisizleşme ve Hollanda Hastalığı JOSÉ GABRIEL PALMA	628
Phillips Eğrisi FLORENT MCISAAC VE LUIS REYES	599	Seküler Durgunluk WILLIAM E. MCCOLLOCH	632
Ponzi Finansmanı TED P. SCHMIDT	602	Sektörel Mali Dengeler CHRISTOS PIERROS	635
Post-Keynesyen Ekonomi – Büyük Bir Çadır mı? JOHN E. KING	604	Serbest Ticaret MOHAMED ASLAM	637
Post-Keynesyen Ekonomi ve Marksist Ekonomi JELLE VERSIEREN	606	Sermaye Akışları PABLO BORTZ	640
Post-Keynesyen Ekonomi'nin Yapısı JOSEPH HALEVI VE PETER KRIESLER	609	Sermaye Birikimi WILLIAM E. MCCOLLOCH	642
Post-Keynesyen Sosyal Politika ENRIQUE DELAMÓNICA	611	Sermaye Gerekksinimleri TED P. SCHMIDT	644
Rantiye Geliri HANNA SZYMBORSKA	614	Sermaye Kontrolleri LUIS REYES	646

Sermaye Teorisi Tartışmaları GEOFF HARCOURT VE PETER KRIESLER	649	Şirket Borçları MELANIE G. LONG	679
Servet Dağılımı FERNANDO RUGITSKY	651	Takas Bakiyeleri EDOARDO BERETTA	681
Servet Etkisi VERA DIANOVA	654	Talep Odaklı Büyüme MARCO MISSAGLIA	683
Sıfır Faiz Politikası PAOLO PAESANI	656	Tam İstihdam PAOLO PAESANI VE ANTONELLA PALUMBO	686
Sosyal Sınıflar JOHN E. KING	658	Targetz Sistemi SERGIO ROSSI	688
Sraffian Ekonomisi ATTILIO TREZZINI	660	Tarihsel Zaman CHARLES M. A. CLARK	690
Stagflasyon NATHANIEL CLINE	663	Tasarruflar ORSOLA COSTANTINI	692
Stok Akışı Tutarlı Modeller ANTOINE GODIN	666	Tatmin Edici Olanla Yetinme (<i>Satisficing</i>) J. BARKLEY ROSSER, JR.	694
<i>Subprime</i> Finansal Krizi EUGENIO CAVERZASI	669	Tedavüldeki Para ENRIQUE DELAMÓNICA	696
Sükûnet Paradoksu EUGENIO CAVERZASI	672	Tekelci Güç İLHAN DÖĞÜS	699
Süper Çarpan RICARDO SUMMA	673	Tekelci Sermaye PETER KRIESLER	701
Sürdürülebilir Kalkınma JERRY COURVISANOS	676	Teknolojik Değişim NICOLA DE LISO	703

Telafi Tezi SIMONA BOZHINOVSKA	705	Tüketici Tercihi ANIL ABA	732
Thirlwall Yasası ESTEBAN PÉREZ CALDENTEY	708	Tüketim Teorisi TED P. SCHMIDT	734
Ticaret Dengesi JOÃO P. ROMERO VE GILBERTO LIBANIO	710	Tümevarım ve Tümdengelim EDWARD TEATHER-POSADAS	736
Ticaret Döngüleri ESTEBAN CRUZ HIDALGO, FRANCISCO M. PAREJO MORUNO VE JOSÉ FRANCISCO RANGEL PRECIADO	712	Uluslararası Finansal Mimari JOHN T. HARVEY	738
Ticaret Hadleri FERNANDO RUGITSKY	714	Uluslararası Para Sistemi PABLO BORTZ	740
Ticaret ve Kalkınma AMITAVA DUTT VE NAJIB KHAN	716	Uluslararası Takas Birliği HASSAN BOUGRINE	743
Tobin Vergisi GONZALO COMBITA MORA	718	Uzun Vadeli Faiz Oranı SALVATORE PERRI	745
Toplam Talep GEOFF HARCOURT VE PETER KRIESLER	720	Ücret ve Kâr Odaklı Büyüme DAVID M. FIELDS	748
<i>Traverse</i> , Patika Bağımlılığı ve Ekonomik Denge PETER KRIESLER	722	Ücretler ENRICO SERGIO LEVRERO	750
<i>Traverse</i> , Patika Bağımlılığı ve Ekonomik Dinamikler ETTORE GALLO	725	Üretimin Parasal Teorisi ALAIN PARGUEZ VE SLIM THABET	752
Tasarruf Paradoksu ROBERT H. SCOTT	727	Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler CLARA CAPELLI VE EUGENIO CAVERZASI	754
Tüketici Davranışları ROBERT H. SCOTT	729	Veblen Etkisi GUGLIELMO FORGES DAVANZATI	756
		Verdoorn Yasası ALVARO MARTIN MORENO RIVAS	758

Washington Uzlaşısı MARIO CEDRINI	761	Yatırım Teorisi – Ekolojik BASIL OBERHOLZER	776
Yapısal Ekonomik Dinamikler LUIGI L. PASINETTI VE NADIA GARBELLINI	763	Yatırım Teorisi – Kaleckian Model MALCOLM SAWYER	778
Yapısalcılık AMITAVA DUTT	765	Yatırım Teorisi – Keynesyen Model ROBERT H. SCOTT	780
Yapısalcılık – Latin Amerika FERNANDO RUGITSKY	767	Yatırımın Sosyalleştirilmesi RODERICK O'DONNELL	783
Yapısalcılık ve Post-Keynesçilik ESTEBAN PÉREZ CALDENTEY	770	Yeni Fiskalizm WESLEY C. MARSHALL	785
Yataycılık (<i>Horizontalism</i>) MATTEO DELEIDI	772	Yeni Keynesçilik ESTEBAN PÉREZ CALDENTEY	788
Yatırım – Teorileri WILLIAM E. MCCOLLOCH	774	Yer Açma ve Dışlama NAJIB KHAN	790

KATKIDA BULUNANLAR LİSTESİ

Anıl Aba, Yaşar Üniversitesi, İzmir, Türkiye

Ariane Agunsoye, Goldsmiths, University of London, Birleşik Krallık

Ricardo Araujo, University of Brasilia, Brezilya

Mohamed Aslam, University of Malaya, Kuala Lumpur, Malezya

Jordan Ayala, University of Missouri, Kansas City, ABD

Aldo Barba, University of Naples 'Federico II', İtalya

Mehdi Ben Guirat, Laurentian University, Sudbury, Kanada

Edoardo Beretta, University of Lugano, İsviçre

Robert A. Blecker, American University, Washington, DC, ABD

Heinrich Bortis, University of Fribourg, İsviçre

Pablo Bortz, National University of San Martin and National University of the West, Arjantin

Florian Botte, University of Lille and Université. du Littoral C.te d'Opale, Fransa

Hassan Bougrine, Laurentian University, Sudbury, Kanada

Rudy Bouguelli, Universit. Paris Cit., Fransa

Simona Bozhinovska, University of Sorbonne Paris Nord, Fransa

Lídia Brochier, Federal University of Rio de Janeiro, Brezilya

Olivia Bullio Mattos, St. Francis College, New York, ABD

Jorge Bustamante-Torres, Universidad Nacional Autónoma de Mexico, Meksika

Clara Capelli, Bethlehem University, Filistin

Andrea Carrera, Complutense University of Madrid, İspanya

Jorge Carrera, National Scientific and Technical Research Council, National University of La Plata, and Central Bank of Arjantin

Eugenio Caverzasi, University of
Insubria, İtalya

Mario Cedrini, University of Turin,
İtalya

Charles M.A. Clark, St. John's
University, New York, ABD

Nathaniel Cline, University of
Redlands, ABD

Gonzalo Combita Mora, Universidad
Nacional and Universidad de la Salle,
Kolombiya

Laurent Cordonnier, University of
Lille, Fransa

Orsola Costantini, United
Nations Conference on Trade and
Development, Geneva, İsviçre

Edouard Cottin-Euziol, University
of the Antilles, Martinique, Fransa

Jerry Courvisanos, Federation
University Australia, Ballarat,
Avustralya

Carlo Cristiano, University of Pisa,
İtalya

Esteban Cruz Hidalgo, University of
Extremadura, İspanya

Gareth Dale, Brunel University,
Londra, Birleşik Krallık

Flavia Dantas, SUNY Cortland, ABD

Shakuntala Das, Global Institute for
Sustainable Prosperity, ABD

Nicola De Liso, University of Salento,
Lecce, İtalya

Frank Decker, University of Sydney
Law School, Avustralya

Enrique Delamónica, UNICEF, New
York, ABD

Matteo Deleidi, University of Bari,
İtalya, and University College Londra,
Birleşik Krallık

Corrado Di Guilmi, University of
Technology Sydney, Avustralya

Vera Dianova, Franklin University
Switzerland, Lugano, İsviçre

Robert W. Dimand, Brock University,
St. Catharines, Kanada

Peter Docherty, University of
Technology Sydney, Avustralya

İlhan Dögüs, independent economist
Sheila Dow, University of Stirling,
Birleşik Krallık

Mathieu Dufour, Department of
Social Sciences, Université du Québec
en Outaouais, Kanada

Amitava Dutt, University of Notre
Dame, ABD, and FLACSO, Ekvator

Vincent Duwicquet, University of Lille, Fransa

Étienne Espagne, Agence Française de Développement and Centre de Recherche sur le Développement International, Fransa

Adrien Faudot, Grenoble Alpes University, Grenoble, Fransa

Germán D. Feldman, National University of General San Martín, Buenos Aires, Arjantin

Fernando Ferrari Filho, Federal University of Rio Grande do Sul, Brezilya

David M. Fields, University of Utah and Salt Lake Community College, Salt Lake City, ABD

Claudia Fontanari, University of Roma Tre, İtalya

Guglielmo Forges Davanzati, University of Salento, Lecce, İtalya
Fabio Freitas, Federal University of Rio de Janeiro, Brezilya

James K. Galbraith, University of Texas at Austin, ABD

Ettore Gallo, New School for Social Research, New York, ABD

Nadia Garbellini, Università degli Studi di Modena e Reggio Emilia, İtalya

Shirley Gedeon, University of Vermont, ABD

Aleksandr V. Gevorkyan, St. John's University, New York, ABD

Alicia Girón, Universidad Nacional Autónoma de México, Meksika

Claude Gnos, University of Burgundy, Dijon, Fransa

Antoine Godin, University Sorbonne Paris Nord, Fransa

Matheus Grasselli, McMaster University, Hamilton, Kanada

Camilo Andrés Guevara, Universidad de La Salle, Kolombiya

Diego Guevara, Universidad Nacional de Colombia, Kolombiya

Joseph Halevi, Macquarie University, Sydney, and International University College of Turin, İtalya

Geoff Harcourt†, University of New South Wales, Sydney, Avustralya

John T. Harvey, Texas Christian University, Fort Worth, ABD

Eckhard Hein, Berlin School of Economics and Law, Almanya

Arne Heise, University of Hamburg, Almanya

Richard P.F. Holt, Southern Oregon University, ABD

Plamen Ivanov, University of Winchester Business School, Birleşik Krallık

Sylvio Antonio Kappes, Federal University of Ceará, Brezilya

Hamed Karamoko, Grenoble Alpes University, Grenoble, Fransa

Steve Keen, University College London, Birleşik Krallık

Najib Khan, Prince Sultan University, Riyadh, Suudi Arabistan

YK Kim, University of Massachusetts, Boston, ABD

John E. King, La Trobe University, Melbourne, Avustralya

Peter Kriesler, University of New South Wales, Canberra, Avustralya

Enrico Sergio Levrero, University of Roma Tre, İtalya

Noemi Levy-Orlik, Universidad Nacional Autónoma de México, Meksika

Gilberto Libanio, Universidade Federal de Minas Gerais, Belo Horizonte, Brezilya

Dirk Löhr, Trier University of Applied Sciences, Environmental Campus Birkenfeld, Almanya

Konstantinos Loizos, Centre of Planning and Economic Research, and National and Kapodistrian University of Athens, Yunanistan

Melanie G. Long, College of Wooster, ABD

Achilleas Mantes, Agence Française de Développement, Paris, Fransa, and School of Oriental and African Studies, University of London, Birleşik Krallık

Maria Cristina Marcuzzo, La Sapienza University, Rome, İtalya

Wesley C. Marshall, Universidad Autónoma Metropolitana, Meksika City, Meksika

Jonathan Massonnet, University of Applied Sciences and Arts Western Switzerland, İsviçre

William E. McColloch, Keene State College, ABD

Florent McIsaac, French Development Bank, Fransa

Jordan Melmiès, University of Lille, Fransa

Jo Michell, University of the West of England, Bristol, Birleşik Krallık

Marcelo Milan, Federal University of Rio Grande do Sul, Porto Alegre, Brezilya

Marco Missaglia, University of Pavia, İtalya

Matthieu Montalban, University of Bordeaux, Fransa

Alvaro Martín Moreno Rivas, National University of Colombia, Bogotá, Kolombiya

Suranjana Nabar-Bhaduri, Bucknell University, Lewisburg, ABD

Roderick O'Donnell, University of Sydney, Sydney, Avustralya

Basil Oberholzer, Centre for Development and Environment, University of Bern, İsviçre
Carryl Oberson, University of Fribourg, İsviçre

Salewa Olawoye-Mann, York University, Toronto, Kanada

Paolo Paesani, University of Rome Tor Vergata, İtalya

José Gabriel Palma, University of Cambridge, Birleşik Krallık and University of Santiago, Şili

Antonella Palumbo, University of Roma Tre, İtalya

Yannis Panagopoulos, Centre of Planning and Economic Research, Athens, Yunanistan

Demian T. Panigo, National Scientific and Technical Research Council, Buenos Aires, Arjantin

Alain Parguez†, University of Franche-Comté, Besançon, Fransa

Francisco M. Parejo Moruno, University of Extremadura, İspanya

Luigi L. Pasinetti, Università Cattolica del Sacro Cuore, Milan, İtalya

Marco Veronese Passarella, Link Campus University of Rome, İtalya, and University of Leeds, Birleşik Krallık

Ítalo Pedrosa, Federal University of Rio de Janeiro, Brezilya

Alex Pelham, Spokane Falls Community College, Washington, ABD

Esteban Pérez Caldentey, Economic Commission for Latin America and the Caribbean, Santiago, Şili

Salvatore Perri†, University of Catanzaro, İtalya

Mathieu Dufour, University of Québec in Outaouais, Gatineau, Kanada

Christos Pierros, National and Kapodistrian University of Athens and Labour Institute INE-GSEE, Yunanistan

Daria Pignalosa, University of Roma Tre, İtalya

Nicolas Piluso, University of Toulouse, Fransa

Vijayaraghavan Ramanan, independent researcher, Hindistan

Paolo Ramazzotti, University of Macerata, İtalya

José Francisco Rangel Preciado, University of Extremadura, İspanya

Arslan Razmi, University of Massachusetts at Amherst, ABD

Severin Reissl, University School for Advanced Studies, Pavia, İtalya, and European Institute on Economics and the Environment, İtalya

Luis Reyes, Kedge Business School, Fransa

Oliver Richters, Carl von Ossietzky University Oldenburg, Almanya

Paulo Robilloti, Escola Superior de Propaganda e Marketing, Brezilya

Louis-Philippe Rochon, Laurentian University, Sudbury, Kanada

Cédric Rogé, University of Lille, Fransa

João P. Romero, Universidade Federal de Minas Gerais, Belo Horizonte, Brezilya

J. Barkley Rosser, Jr., James Madison University, Harrisonburg, ABD

Sergio Rossi, University of Fribourg, İsviçre

Fernando Rugitsky, UWE Bristol, Birleşik Krallık

Chiara Salvatori, University of Roma Tre, İtalya

Lino Sau, University of Torino, Italy
Malcolm Sawyer, University of Leeds, Birleşik Krallık

Ted P. Schmidt, SUNY Buffalo State College, New York, ABD

Robert H. Scott, Monmouth University, West Long Branch, ABD

Ulaş Şener, Berlin School of Economics and Law, Almanya

Mark Setterfield, New School for Social Research, New York, ABD

Maurizio Solari, University of Fribourg, İsviçre

Marshall Steinbaum, University of Utah, Salt Lake City, ABD

Ricardo Summa, Federal University
of Rio de Janeiro, Brezilya

Romain Svartzman, University
College London, Birleşik Krallık

Hanna Szymborska, Birmingham
City University, Birleşik Krallık

Daniela Tavasci, Queen Mary
University of London, Birleşik Krallık

Edward Teather-Posadas, Colorado
State University, ABD

Fábio Terra, Federal University of
ABC, Brezilya

Slim Thabet, University of Picardie
Jules Verne, Amiens, Fransa

Anthony Thirlwall, University of
Kent at Canterbury, Birleşik Krallık

Fernando Toledo, National
University of La Plata and Central
Bank of Arjantin

Daniele Tori, Open University
Business School, Milton Keynes,
Birleşik Krallık

Attilio Trezzini, University of Roma
Tre, İtalya

Domenica Tropeano, University of
Macerata, İtalya

Ekaterini Tsouma, Centre of
Planning and Economic Research,
Athens, Yunanistan

Fernanda Ultremare, Federal
University of Rio Grande do Norte,
Brezilya

Guillaume Vallet, Grenoble Alpes
University, Grenoble, Fransa

Ivan D. Velasquez, Bucknell
University, ABD

Luigi Ventimiglia, Queen Mary
University of London, Birleşik Krallık

Jelle Versieren, University of
Antwerp, Belçika

Ana Laura Viveros, Universidad
Nacional Autónoma de México,
Meksika

Ariel L. Wirkierman, Goldsmiths,
University of London, Birleşik Krallık

Devrim Yılmaz, Agence Française de
Développement, Paris, Fransa

TÜRKÇE BASKIYA ÖNSÖZ

ŞİMDİ VE DAİMA: DAHA İYİ BİR DÜNYA İÇİN DAHA İYİ POLİTİKALAR

LOUIS-PHILIPPE ROCHON VE SERGIO ROSSI

1971 yılında, Amerikan İktisat Birliği'nin o dönemki başkanı olan John Kenneth Galbraith'in daveti üzerine yaptığı Başkanlık konuşmasında Joan Robinson, İktisat Teorisindeki İkinci Kriz'den, kapitalizmin ekonomik sistemi tam istihdama taşıma konusundaki yetersizliğinden ve bu meselelerde Devletin rolünden bahsetmiştir.

Aradan geçen 50 yılı aşkın sürenin ardından, krizde olanın yalnızca iktisat teorisi değil, aslında dünyanın kendisi olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Devlete gelince; iktisadi kalkınma konusunda geri planda kaldığı ve bu tür meseleleri piyasalara ve özel sektöre bırakmayı tercih ettiği giderek daha açıkça görülmektedir. Hem maliye hem de para politikalarında kemer sıkma, iyi zamanlarda da kötü zamanlarda da norm hâline gelmiştir. Açıklar ve borçlar –her ne anlama geliyorsa– “kontrolden çıktığında”, hükümetler daima endişe duymaktadır.

Sonuç olarak, ekonomik ve finansal krizler artık istisna değil, norm hâline gelmiştir. Son iki bin yılda krizlerin hem şiddeti hem de sıklığı artmıştır. Krizler eskiden birkaç yüzyıl arayla yaşanırken, bugün aralarında sadece

on yıllar var – hatta o kadar bile değil. Buna ek olarak, artık sadece ekonomik olanlarla değil, her türden iç içe geçmiş krizlerle de yüzleşmek zorundayız.

Sadece son yirmi yılı ele alalım: 2007-8 finansal krizi, *subprime* ipotek krizi (*subprime mortgage crisis*), Avrupa borç krizi, COVID krizi, savaşlar –hem ekonomik hem de fizikî–, iklim ve ekolojiyle ilgili diğer krizler, eşitsizlik ve özel olarak da toplumsal cinsiyet eşitsizliği krizi, hayat pahalılığı krizi ve bunun sonucunda ortaya çıkan ülke içi ve dünya çapındaki açlık sorunları, diğer pek çoğunun yanı sıra sayılabilir.

Son olarak, son kırk yıldaki finansallaşma; disiplinsiz finansal piyasalara ve çoğunlukla gelişmekte olan ülkeler pahasına (ama şüphesiz sadece onlarla sınırlı kalmayan) uluslararası sermaye hareketlerinin yıkıcı ve istikrarsızlaştırıcı doğasına sahne oldu. Tüm bunların içinde ve tüm bu krizler boyunca piyasalar ve hükümetler, emeğe karşı sermayenin ve ağırlıklılığın sunağında tapınmayı seçerek emekçileri unuttu; kapitalizmi bir zamanlar olduğu şeyden, sürekli bir çöküşün eşiğindeki rantıye dostu ve kumarhane benzeri bir sisteme dönüştürdü.

AÇIKÇA, DÜNYA BİR KRİZ İÇİNDE

İktisatçılar olarak karşı karşıya olduğumuz meydan okumalar, pek çok sorunu nasıl ele alacağımız ve bunları nasıl çözeceğimizdir. Önemli bir hususu itiraf edelim: Tüm bu sorunların ve çeşitli krizlerin kaynağında bilinçli politikalar yatmaktadır; bu politikalar ise neoklasik teoriden beslenerek kötü ekonomi yönetimi sergileyen dar görüşlü muhafazakâr hükûmetlerin eseridir. 2007-8 finansal krizi sırasında, aslında daha fazla harcama yapılması gerekirken, hükûmetler kemer sıkma politikalarını benimsedi. Sonunda doğru yolu buldular ama bu hem çok geçti hem de yapılan harcama yeterli değildi. Sadece bir yıl sonra, kamu açıkları zirveye çıkınca, müptelası oldukları kemer sıkma politikalarına geri döndüler ve güçlü bir ekonomik toparlanmayı yıllarca ötediler.

Fakat gidişat böyle olmak zorunda değil. Daha iyisini yapabiliriz, hem de çok daha iyisini. Daha fazla özel yatırımın, daha yüksek verimliliğin, daha düşük işsizliğin, daha adil gelir dağılımının, daha az yoksulluğun ve daha fazla insanîyetin önünü açan, ilham verici doğru iktisat politikalarını uygulayabiliriz. Başka bir deyişle, “evet Virginia, bir Noel Baba var”:

* Orijinal metindeki “Yes, Virginia, there is a Santa Claus” ifadesi, 1897’de bir gazetede yayımlanan ve bir çocuğun “Noel Baba gerçek mi?” sorusuna verilen meşhur bir cevaba gönderme yapmaktadır. Bu deyiş, Amerikan kültüründe

Daha iyi bir dünya kurmak mümkün.

Peki, bu yeni sisteme veya yeni kapitalizme en uygun iktisat politikaları hangileridir? Bize göre, neoklasik teorisinin hükûmetlere sunabileceği hiçbir şey yoktur. Zira daha önce de ifade ettiğimiz gibi, içinde yaşadığımız ekonomik çıkmazın müsebbibi yine bu teorisinin dayattığı politikalar. Bu istikrarsız sistemi, yani iki katmanlı bir kapitalizmi yaratan da tam olarak deregülasyon, özelleştirme ve “sağlam kamu maliyesi” politikaları olmuştur: Öyle bir sistem ki bir yanda rantiyeciler için servet üretirken, diğer yanda emekçiler için çökmüş ve borç batağında bir emek piyasası var etmektedir.

Fakat dünya krizinin başlangıcı da kökeni de iktisat ve iktisat teorisindeki krize dayanmaktadır ve bu noktada, neoklasik dogmanın amansız bir eleştirmeni olan Joan Robinson’a geri dönüyoruz. Ancak onun bitmek bilmeyen hücumları, neoklasik iktisadın mutlak hâkimiyetini sarsmaya yetmemiştir. İşte bizim görevimiz, ondan, Keynes’ten, Kalecki’den, Sraffa’dan ve diğerlerinden ilham alarak daha iyi iktisat politikaları inşa etmektir.

Post-Keynesyenler, neoklasik teorisinin, varsayımları gerçek dünyayla örtüşmeyen modellere odaklanmasından kaynaklanan sınırlılıklarının ve zayıflıklarının pekâlâ farkındadır. Neoklasik teori, esnek ve istikrarlı denge

“saf görünen bir umudun veya inancın aslında geçerli ve doğru olduğunu” ifade etmek için kullanılan bir simge hâline gelmiştir. —ç. n.

noktalarına yakınsayan bir sistemle ilgilenir; bu teoride piyasaların etkin olduğu varsayılır. Fakat gerçek dünya bu değildir; aksine o, karmaşık, öngörülemez, kırılgan ve istikrarsızdır. İçinde yaşadığımız dünya işte budur. Bu nedenle iktisat teorileri bu gerçekleri yansıtmak zorundadır ve ancak o zaman gerçekçi politikalar önerebiliriz. Neoklasik teoriden ilham alan politikaların ekonomiye faydadan çok zararı dokunur. Kemer sıkma ile esnek ücret ve fiyat politikalarının pratikte gösterdiği gerçek de tam olarak budur.

İDDİALİ VE YENİ BİR VİZYON

Bu ansiklopedinin temelinde, daha iyi iktisat politikaları sunmaya yönelik acil bir zorunluluk yatmaktadır. Heterodoks düşüncenin en büyük isimlerinin bu eserde geliştirdiği fikirler, herkes için ve bilhassa yeni bir tür iktisat talep eden öğrenciler için derin analizler ve ufuk açıcı düşünceler sunmaktadır. Biz bu eserle iktisadı sadece yeniden düşünmeyi değil, aynı zamanda yeniden öğrenmeyi vaat ediyoruz. Bu fikirlerden bazılarının pek çok kişiyi sarsacağı muhakkaktır; ancak bu sarsıntı, krizlerle ve yoksullukla boğuşan bir dünyada yaşadığımız hakikatiyle yüzleşmenin yanında sönük kalacaktır. Neoklasik teori bu sorunları çözme kudretine sahip değildir; biz ise bir çözüm yolu öneriyoruz. Başka bir yerde de savunduğumuz gibi, iktisat teorisi-ne ve politikasına yönelik heterodoks

veya post-Keynesyen bir yaklaşıma acilen ihtiyaç vardır. Joan Robinson'ın deyişiyle, dünyanın, "iktisatçılar tarafından aldatılmaktan nasıl kaçınılacağını öğrenmek" için tasarlanmış iddialı fikirlere ihtiyacı vardır.

Keynes'in deyişiyle, neoklasik iktisadın "kalesine yapılan saldırının" Türkiye'de ve başka yerlerde başarılı olması isteniyorsa, Türk iktisatçılar ve öğrenciler zihinlerini post-Keynesyen iktisada açmalıdır. Her şey; Devlet'e ve maliye politikasına merkezî ve önemli bir rol biçmekle ve bunun "yer açma etkisi" (*crowding-in effect*) aracılığıyla özel yatırımları nasıl artırabileceğini anlamakla başlar. Bu süreç; piyasaların belirsizliğini, kuralsızlaştırılmış piyasaların ve dizginlenmemiş finansın yıkıcı etkilerini tanımakla; emekçilerin ihtiyaçlarına ve tam istihdama odaklanmakla devam eder.

Bütün bunlar, kolayca elinin tersiyle itilecek savlar değildir. Ancak bütün bunlar, içinde yaşadığımız dünyayı, onun nasıl işlediğini ve kurumlarımızın daha iyi bir toplumun inşasına nasıl katkı sunabileceğini daha iyi anlamayı şart koşar.

* "*Attack on the Citadel*": John Maynard Keynes'in meşhur bir deyişidir. Keynes bu metaforla, kendi döneminde sarsılmaz bir "kale" olarak gördüğü Klasik iktisat öğretilerine karşı *Genel Teori* adlı eseriyle başlattığı entelektüel ve teorik meydan okumayı tanımlar. Bu ifade, günümüzde de ana akım iktisadın temel varsayımlarına yönelik köklü ve devrimci eleştirileri simgelemek için kullanılmaktadır. —ç. n.

ELGAR POST-KEYNESYEN EKONOMİ ANSİKLOPEDİSİNE GİRİŞ

LOUIS-PHILIPPE ROCHON VE SERGIO ROSSI

50 yıl önce, *Journal of Economic Literature* dergisinde, Eichner ve Kregel (1975, s. 1294), ekonomide bir “yeni paradigma” yükselişini ilan etmiş ve “post-Keynesyen teorinin, mevcut neoklasik paradigmaya kapsamlı ve olumlu bir alternatif olma potansiyeline sahip” olduğunu öne sürmüştü. Bunun gerçekleştiğini savunuyoruz. Nitekim, Kerr (2005, s. 475), “post-Keynesyen ekonomi, bir grup farklı fikrin gevşek bir şekilde bir araya getirilmesinden, kapitalist sürecin birbiriyle ilişkili yönlerini ele alan bir teori bütününe evrilmiştir” şeklinde ifade eder.

Bu durum, 2008’de patlak veren küresel finansal kriz sonrasında ve 2020-21 COVID-19 krizinde hiç olmadığı kadar belirgin hâle gelmiştir. Her iki kriz de, post-Keynesyen ekonominin sadece gerçek dünya için ne kadar geçerli olduğunu değil, aynı zamanda *de facto* (fiili) olarak herhangi bir anlamlı politika önerisi sunabilen tek düşünce sistemi olduğunu göstermiştir. Bu şaşırtıcı olmamalıdır, çünkü post-Keynesyen ekonomi, gerçek dünyayı ve onun nasıl işlediğini anlamakla ilgilidir. Dolayısıyla, işsizlik sorunlarını ve toplam talep yetersizliğinden kaynaklanan diğer sorunları çözmeye yönelik uygun politikalar önerebil-

mektedir. COVID-19 pandemisi bağlamında, birçok ülkede hükümetler post-Keynesyen yaklaşımlardan esinlenen politikalar benimsemiş ve ücretleri, çalışanları ve gelirleri desteklemek için çeşitli programlar aracılığıyla kamu harcamalarını 10 kat, hatta daha fazla artırmıştır. Pek çok ülkede, daha yeşil ve daha adil bir dünyayı da kapsayan “daha iyisini inşa etme” söylemleri köklü bir şekilde yer edinmektedir.

Elbette, COVID-19 bazı teorik ve politik zorlukları da beraberinde getirmiştir ve post-Keynesyenler bu zorlukları dikkate almaktan memnuniyet duymuştur. Özellikle tedarik zinciri kısıtlamaları gibi arz sorunları önemli bir meydan okuma oluşturmuştur. *International Journal of Political Economy* ve *Review of Political Economy* dergileri, COVID-19’un ortaya çıkardığı ekonomik ve politik zorluklara tahsis edilmiş tam sayılar yayımlamıştır.

Buna karşın ana akım iktisat teorisi konuyla ilgili hiçbir şey sunmamaktadır. Hâlâ büyük ölçüde ikame etkilerine ve faydasını maksimize etmeyi hedefleyen temsili aktör modeline dayanan ana akım teori, ekonomi anlayışını yalnızca birbirine taban tabana zıt iki senaryo ile sınırlar: Denge (ve dengeye yakınsama) veya çok nadir

görülen ve (bu nedenle) öngörülemeyen olaylar olan “siyah kuğular”.* Bu nedenle ana akım modelleri, “*fair weather* (elverişli hava koşulu)” modelleri olarak kabul edilir (Goodhart, 2009, s. 352), yani yalnızca uzun dönemli (denge) konumlarından çok fazla sapmayan ekonomileri açıklayabilirler.

Ana akımdan esinlenen ekonomi politikaları bu anlamda dengeye hızlı bir dönüşü zorlaştıran tüm engelleri veya kusurları ortadan kaldırmak üzere tasarlanmıştır. Bu yerleşik senaryodan sapan herhangi bir olayın anlamlı olabilmesi için dışsal bir şok olarak ele alınması gerekir. Dolayısıyla, finansal krizler “elverişli hava” modellerinin belirlenmiş parametrelerinin dışında yer alır ve hepimizin tanık olduğu üzere, ana akım iktisatçılar bu durumlarda yalnızca daha fazla kemer sıkma politikaları (mali genişlemeyi bir kusur olarak görerek) ya da en azından yaklaşan enflasyon hakkında karamsar uyarılar sunabildiler.

Ancak post-Keynesyenler, ekonomiyi belirsizlik ve sonuçları tahmin edilmesi zor olan içsel süreçlerin yönettiğini savunarak, çekim, istikrar veya yakınsama modellerini norm olarak reddederler (bununla birlikte, birçok post-Keynesyen model, denge kav-

ramını tartışmalara dâhil eder; ancak bu denge anlayışı oldukça farklıdır ve kesinlikle bir çekim merkezi değildir).

Dahası, belirsizlik kavramı post-Keynesyenler tarafından çok farklı bir şekilde ele alınmaktadır. Bu sadece öngörülemeyen şoklar ya da “siyah kuğular” olasılığından ibaret değildir. Aksine, üretim ve büyüme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Ana akım modellerde belirsizlik “siyah kuğular” gibi olayların olasılığını açıklarken, post-Keynesyenler için belirsizlik bireylerin ve firmaların (aynı zamanda hükümetlerin ve merkez bankalarının) davranışlarında gömülüdür ve olası beklentilerin sonuçlarıyla birlikte hayal kırıklığına uğramalarına yol açar. Terzi (2010), *Journal of Post Keynesian Economics*’teki makalesinin başlığında “Keynes’in belirsizliğinin siyah ya da beyaz kuğularla ilgili olmadığını” iddia ederken haklıdır. Keynes ve muhtemelen post-Keynesyenler için belirsizlik kararlarımızı ve güdülerimizi etkiler: “Bugünkü ekonomik kararların gelecekteki sonuçları, büyük ölçüde ekonomik aktörlerin mevcut davranışları ve inançları tarafından şekillendirilir” (Terzi, 2010, s. 564).

Sonuç olarak, post-Keynesyenler genellikle “dışsal” şoklardan bahsetmezler; daha ziyade Minsky’nin (1986) önerdiği gibi olayları ve krizleri kapitalizmin içsel bir gelişimi olarak kabul eden bir görüşe dayandırır. Bu anlamda, post-Keynesyenlerin neyi gerçek bir “siyah kuğu” olarak değerlendireceğini tahmin etmek zor-

* Siyah Kuğu (*The Black Swan*): Nassim Nicholas Taleb’in Siyah Kuğu (2007) adlı eseriyle popülerleştirdiği bir metafordur. Terim, öngörülemeyen (aykırı), gerçekleştiğinde aşırı etki yaratan ve olaydan sonra geriye dönük olarak rasyonelleştirilen nadir olayları tanımlar. Taleb’in eseri 2019 yılında *Siyah Kuğu* adıyla Türkçeye de çevrilmiştir. –ç. n.